

ΚΟΡΓΙΑΛΕΝΕΙΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

Κοργιαλέναιο
Ιστορικό & Λαογραφικό
Μουσείο Αργοστολίου

ΕΚΘΕΜΑ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2023

Αντέλα Μελισσηνού, *Κεφαλή του Χριστού ως Νυμφίου*, τέλη 19^{ου} αι., ελαιογραφία
σε μουσαμά, 42χ31,2 εκ. (62χ52 εκ.), δωρεά Παντελή Δρόσου, 2020, Α.Μ. 3362
Ι.2020

Όπως είναι γνωστό, το Κοργιαλένιο Μουσείο διαθέτει σημαντικό αριθμό πινάκων και εικόνων, ώστε θα μπορούσε να συγκροτήσει μια ολόκληρη πινακοθήκη. Ανάμεσα στους ζωγράφους που αντιπροσωπεύονται είναι ο Ληξουριώτης Γεώργιος Γεωργίου Άβλιχος (1842-1909) και δύο μαθήτριές του: Η Ασπασία Αννίνου και η Αντέλα Μελισσηνού. Ως έκθεμα του μήνα παρουσιάζουμε ένα επίκαιρο λόγω των ημερών αλλά άγνωστο μέχρι τώρα έργο της Αντέλας Μελισσηνού.

Σε σκούρο φαιόχρωμο βάθος απεικονίζεται το κεφάλι του Χριστού με ακάνθινο στέφανο και φωτοστέφανο. Γέρνει το κεφάλι προς τον δεξιό του ώμο και ανυψώνει το βλέμμα προς τον ουρανό. Το πρόσωπό του πλαισιώνεται από πλοκάμους μαλλιών, ενώ το κοντό γένειο αποδίδεται με φυσικότητα. Οι λεπτομέρειες του προσώπου είναι καλοσχεδιασμένες, ενώ το πάνω χείλος αποδίδεται σκιασμένο. Στο μέτωπό του αριστερά τρέχει αίμα. Ο Χριστός φορεί υπόλευκο χιτώνα και κόκκινο ιμάτιο που μόλις διακρίνονται. Η πλαστικότητα του προσώπου και η περιπαθής, ανθρώπινη έκφρασή του θυμίζουν προσωπογραφία και παραπέμπουν σε δυτικότροπο, εκκοσμικευμένο πρότυπο ή και στη χρήση μοντέλου. Ως μαθήτρια του Γεωργίου Άβλιχου, ο οποίος ήταν σημαντικός προσωπογράφος, η Αντέλα Μελισσηνού θα διδασκόταν και την τέχνη της προσωπογραφίας. Ωστόσο, η παράσταση του Χριστού με ακάνθινο στεφάνι στον τύπο του *Νυμφίου* ήταν γνωστή στις κρητικές εικόνες από τον 15^ο αιώνα. Όπως υποστηρίζουν ειδικοί μελετητές, προήλθε από τον βυζαντινό τύπο της *Άκρας Ταπείνωσης* και από τον δυτικό *Ίδε ο Άνθρωπος* (*Ecce Homo*) και τον δέκατο όγδοο αιώνα διαδόθηκε στα Επτάνησα και απαντάται και στην Κεφαλονιά.

Νυμφίο ονόμασε ο ίδιος ο Χριστός τον εαυτό του (Ματθ. θ' 15, Μάρκ. β' 19-20, Ιω. γ' 29). Από υπερβολική αγάπη προς τον άνθρωπο νυμφεύεται την Εκκλησία, δηλαδή, την Ανθρωπότητα, και επισφραγίζει τον ιερό αυτό γάμο με τη θυσία του. Τη Μ. Δευτέρα, τη Μ. Τρίτη και τη Μ. Τετάρτη πραγματοποιούνται στους ναούς οι *Ακολουθίες του Νυμφίου*, όπως λαϊκά ονομάζονται οι ακολουθίες του όρθρου αυτές τις τρεις μέρες. Όμως μόνο στο Ευαγγέλιο της Μ. Τρίτης περιλαμβάνονται οι παραβολές του πιστού και φρονίμου δούλου καθώς και των Δέκα

Παρθένων, όπου αποκαλείται Νυμφίος. Οι δύο αυτές παραβολές συνυπάρχουν στο τροπάριο «Ίδού ο Νυμφίος έρχεται», που αναφέρεται στην αιφνίδια έλευση του Χριστού για να κρίνει τον κόσμο. Έτσι, σύμφωνα με τους ειδικούς μελετητές, μόνο η ακολουθία της Μ. Τρίτης είναι σωστό να ονομάζεται ακολουθία του Νυμφίου.

Τα Πάθη, όπως και η Ανάσταση, έχουν πρωταρχική σημασία για τη Χριστιανική Διδασκαλία, γι' αυτό ιστορούνται στους ναούς σε τοιχογραφίες και σε ψηφιδωτά, περιλαμβάνονται στις εικόνες του Δωδεκαόρτου και απεικονίζονται και σε άλλες φορητές εικόνες. Ο πίνακας της νεαρής μαθήτριας, του Άβλιχου, ο οποίος επίσης φιλοτεχνούσε αγιογραφίες, σύμφωνα με πληροφορίες και με ένα γνωστό του έργο που έχει διασωθεί, δεν τοποθετήθηκε ποτέ σε ναό και έμεινε στην οικογένεια πιθανότατα ως εικόνα ιδιωτικής ευλάβειας. Ούτε για το συγκεκριμένο έργο ούτε για την ίδια τη ζωγράφο διαθέτουμε επαρκείς πληροφορίες. Γνωρίζουμε μόνο ότι ήταν κόρη του Παναγή Μελισσηνού, γόνου παλιάς οικογένειας, η οποία έλκει την καταγωγή της από την Κωνσταντινούπολη και εγκαταστάθηκε στην Κεφαλονιά τον δέκατο πέμπτο αιώνα. Η Αντέλα είχε ακόμη δύο αδελφές, ο εγγονός της μιας μάλιστα προσέφερε το έργο στο Κοργιαλένιο Μουσείο. Το Ληξιαρχικό Αρχείο, από το οποίο θα μπορούσαμε να αντλήσουμε κάποια στοιχεία έχει απολέσει το τμήμα του που αντιστοιχεί στα χρόνια κατά τα οποία πιθανολογούμε ότι γεννήθηκε η Αντέλα.

Ο Γεώργιος Άβλιχος παρέδιδε μαθήματα Ζωγραφικής, μια δραστηριότητα που τεκμηριώνεται και από δημοσιεύματα του ίδιου στον τοπικό Τύπο. Σε μια εποχή που απαγορευόταν στις γυναίκες να φοιτούν στις Σχολές Καλών Τεχνών, οι κόρες καλών οικογενειών έπαιρναν μαθήματα ιδιωτικά. Ήδη από την Αναγέννηση οι γνώσεις ζωγραφικής και μουσικής συγκαταλέγονταν στα προσόντα μιας υποψήφιας νύφης. Η αστική οικογένεια Μελισσηνού ήταν σε θέση να εφοδιάσει την κόρη της με τα απαραίτητα προσόντα για να της εξασφαλίσει έναν καλό γάμο. Πράγματι παντρεύτηκε έναν δικαστικό που υπηρετούσε στο νησί και σταμάτησε να ζωγραφίζει. Σώζονται δύο

ακόμη έργα της , τα οποία δεν μας είναι προσιτά, μάθαμε μόνο ότι το ένα είναι προσωπογραφία.

Η Έφορος

Δώρα Μαρκάτου

τ. Αναπλ. Καθηγ. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Πηγές-ενδεικτική Βιβλιογραφία:

-Αρχείο Κοργιαλενείου Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου

- Προφορικές πληροφορίες από την κ. Μαριλή Σολωμού.

-Μυρτάλη Αχειμάστου-Ποταμιάνου, *Εικόνες της Ζακύνθου*, Αθήνα, Ιερά Μητρόπολις Ζακύνθου και Στροφάδων, 1997.

-Μυρτάλη-Αχειμάστου-Ποταμιάνου, «Εικαστικές εκφράσεις των Παθών και της Αναστάσεως του Χριστού», από *Μυστήριον Μέγα και Παράδοξον*, Αθήνα, Χριστιανικό και Βυζαντινό Μουσείο, 2001 (<http://www.myriobiblos.gr>greek>potamianou1>, προσπέλαση, 9.4.2023).

-*Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, τόμος 9^{ος}, Αθήναι, έκδοση Αθανάσιος Μαρτίνος, 1966, λήμμα Νυμφίος (Βασίλης Μουστάκης), στήλες 629-631`λήμμα Ακολουθία του Νυμφίου (Γεώργιος Γ. Μπεκατώρος), στήλες 631-632.

